

שם הקורס: עריכה תורנית והוצאה לאור

יעד ומטרה: קורס מקיף ומקצועי הכולל את כל תחומי העריכה התורנית וההוצאה לאור. הקורס משלב בתוכו שתי התמחויות שנושקות זו לזו אך כל אחת מהן יכולה למעשה לעמוד בפ"ע.

ההתמחות הראשונה היא בתחום "העריכה התורנית" - הכנת ספרים ומאמרים בספרות התורנית, אשר כוללת כתיבה, עריכה לשונית והגהה וכן ההדרה של ספרי קודש. התמחות זו מיועדת למי שמעוניין לכתוב ד"ת ולהדפיסם, לערוך כתבים של אחרים או לערוך ולהחדיר את כתבי רבותינו. מטרת הכשרת עורכי לשון בעברית בתחום התורני היא בכדי להתמחות בעריכת טקסטים תורניים הן מבחינת תקינות הלשון והן מבחינות נוספות, כגון שיקולי תוכן, מבנה, קוהרנטיות, הקשר, סגנון ועוד. בתחום ההדרה, מעבר לביקוש שיש להוציא מחדש ספרים בדפוס מהודר וחדשני, ישנה דרישה לערוך מחדש את הספרים בתיקון שינויי הגרסאות עפ"י כתבי יד ודפוסים קדומים. כ"כ יש ביקוש לתרגם ספרים מעברית מקראית ומאראמית לעברית תקנית ולשפה המדוברת. ההתפתחות הטכנולוגית שהביאה ליכולת אחסון ספרות תורנית במימדים אדירים ע"י סריקתם והנגישות אליהם, מגדילה את האפשרויות הקיימות בכדי להחדיר ספרי קודש עתיקים ולהוציאם לאור.

ההתמחות השנייה היא בתחום "העריכה הטכנית" אשר מקנה ידע ומיומנות מקצועית לעימוד ועיצוב כתבי עת, עיתונים, ספרים כלליים וספרי קודש. הדגש יושם על תוכנת העימוד - Indesign המתקדמת ביותר מבית אדובי, אשר משלבת כלים טיפוגרפיים ושרטוט והמסוגלת לטפל במסמכים בעברית ללא צורך בהמרה, ולשלב טקסט עם תמונה וכן את כל האובייקטים שנוצרו בתוכנות אחרות במסגרת דף אחד. כ"כ היא עובדת בתאימות מלאה עם שאר התוכנות הגרפיות השימושיות. כ"כ יושם דגש מיוחד על תוכנת "תגי" המתאימה במיוחד לסדר ועימוד של ספרי קודש כולל רב טקסט. שימוש מקצועי ושילוב נכון בין תוכנות אלו יוצרים מקצועיות ודיוק רב במלאכת העימוד וההדפוס. התמחות זו כוללת בתוכה גם את כל ההכשרה לשימוש ביישומי מחשב כולל שימושים מתקדמים בתוכנת Word. למעשה כוללת התמחות זו את כל הידע הנצרך ע"מ להוציא ספר לאור משלב קבלת החומרים ועד להבאה לדפוס.

השילוב של הידע ה"עיוני" והמיומנות ב"עריכה תורנית" יחד עם הידע ה"מעשי" ב"עריכה הטכנית" מכשיר את בוגר הקורס להיות בעל מקצוע מורחב בתחום העריכה אשר אפשרויות הפרנסה ממנו מרובות יותר, ויוכל לעסוק החל מגילוי כתב היד העתיק, דרך העריכה, העיצוב והעימוד ועד להפצת הספר המוגמר.

א. עריכה תורנית

• עריכה לשונית

- ✓ יסודות הלשון העברית: תולדות השפה, כללי הדקדוק, תורת הניקוד וההגייה, וכללי הכתיב חסר הניקוד.
- ✓ יסודות התחביר העברי.
- ✓ שיח, סגנון וסמנטיקה עברית (סמנטיקה של מילים מול ביטויים ויחסים סמנטיים).
- ✓ תרגום ובלשנות בעברית המקראית ובשפה הארמית (בבלית וירושלמית).
- ✓ ביקורת ספרות והגהה, זיהוי סתירות ופערי מידע.
- ✓ תיקוני לשון ושיפור הכתיבה.
- ✓ ניבים ומטבעות לשון, העשרת הלשון.
- ✓ פישוט, שדרוג וליטוש, שיכתוב, קיצור והרחבה, שילוב טקסטים מסוגים שונים.
- ✓ ראשי תיבות וקיצורים.
- ✓ כלים לעריכה לשונית (כתב עילי, תחת, ממוזער, מודגש, מחוק וכד').
- ✓ דרכי ניסוח וכללי ניסוח.

• עריכת הטקסט

- ✓ חלוקה לפסקאות ופרקים.
- ✓ כללי הפיסוק.
- ✓ שימוש בגופנים שונים לצורך העריכה.
- ✓ עריכת ראשי פרקים.

• מבואות, נספחים ומפתחות

- ✓ מבוא- מטרות המבוא, מקומו של המחבר בספרות הכללית, עולמו של המחבר (הספרים שהיו לפניו, מורי דרכו, חבריו וכד').
- ✓ נספחים- כללי כתיבה ועריכה.
- ✓ מפתחות- סוגיהם (לפי נושאים, מושגים, שמות, חיבורים ועוד מפתחות ייחודיים), חשיבותם ודרכי הכנתם.

• הספרות התורנית לתקופותיה

- ✓ השתלבות עולם התורה בתוך ההיסטוריה העולמית והיהודית בתקופות השונות והשפעתה על הספרות התורנית (התייחסות לנדידת התורה בעולם, שריפת התלמוד, הצנזורה וכד').
- ✓ הכרת סוגי בתי המדרש השונים ושיטות הלימוד השונות (חכמי אשכנז, ספרד, איטליה, הונגריה וכד').
- ✓ ביבליוגרפיה לספרות התורנית לדורותיה.
- ✓ ידע בסיסי על ספרי היסוד: ספרות חז"ל (תלמודים ומדרשים)- מבואות, מהדורות, מקורות, כתבי יד וכו'. סקירה כללית על ספרות הראשונים והמהדורות השונות. ספרי הייעץ הקדומים והחדשים.

• עריכת חיבורים וספרים תורניים

התכונות הייחודיות של הכתיבה התורנית לסוגיה מבחינות שונות:

- ✓ המבנה (מבוא, גוף, סיכום, ביבליוגרפיה, נספחים, מפתחות, הפניות והערות שוליים, דפי הפתיחה כולל תוכן העניינים, התקציר),
- ✓ הלשון והסגנון (כולל קיצורים מקובלים ור"ת),
- ✓ דרכי הציטוט וההוכחה - אסמכתאות ומקורות (שיטות שונות של עריכת ביבליוגרפיה וכל האזכורים הביבליוגרפים).

• עריכת קבצים תורניים

- ✓ איסוף החומר.
- ✓ גיוון מדורים.
- ✓ עריכת.
- ✓ היכרות במגוון תחומים.
- ✓ מניעה מ"מוקשים".

• ההדרת ספרי קודש וכתבי יד

- ✓ מבוא לעולם ההדרה ולידתם של המכונים התורניים בא"י.
- ✓ מטרות בהכנת מהדורה (שיחזור הצורה המקורית של החיבור, הצגה מלאה ומדויקת של הנוסחים השונים, הכנת טקסט נוח לקריאה, לאפשר מעקב אחר גלגולי המסירה).
- ✓ המהדיר: הגדרת תפקידו, הדרישות ממנו, ההחלטות שעליו לבצע.
- ✓ תולדות כתבי היד, גילוי כתבי היד, טיפול בכתבי היד.
- ✓ תולדות הדפוס.
- ✓ פענוח והשוואת כתבי יד וספרים עתיקים, בחירת המועדף.
- ✓ אילן יוחסין של כתבי יד, ודפוסים ישנים.
- ✓ הכרת טיב הגהות ותיקונים בכתבי יד ובדפוסים ישנים.
- ✓ סוגי מהדורות (פקסימילית, דיפלומטית, אקלקטית, סינופטית, ביקורתית, גנטית ונקיה).
- ✓ דרכים לעריכת שינויי הנוסחאות.
- ✓ דרכים שונות להציג תיקונים לנוסח היסוד, הפנים והשוליים, סימנים מקובלים בההדרת כתבי יד.
- ✓ ההנחיות הרווחות במכוני ספרים התורניים המובילים בארץ.

• הגהות, הערות, הפניות וצינונים

- ✓ תיקונים והגהות.
- ✓ שיטות בכתיבת הערות.
- ✓ קביעת מטרות ברורות למדור הערות.
- ✓ דרישה לציין לכל דברי המחבר באותו נושא.
- ✓ הערות ידע לעומת הערות ביקורתיות.
- ✓ כללים בשימוש במאגרי מידע.
- ✓ כללי כתיבה והפניה בהערות.
- ✓ הערות עזר.

ג. שונות

- סיוורים במכוני ספרים תורניים, הוצאות לאור, לשכות שירות, בתי דפוס וכריכיות, ספריות גדולות כמו "בית הספרים הלאומי", מכון לתצלומי כתבי יד וכד'.
- הרצאות אורח ממומחים ובעלי ניסיון בתחום העריכה וההוצאה לאור.
- "זכויות יוצרים" בהלכה ובחוק.
- נושאים הלכתיים שונים: כתיבת שמות הקודש ומחיקתם, הגדרת כתב בעולם הדיגיטלי, הלכות גניזה, הגהה בשבת ויו"ט וכד'.
- תמחור עבודת, הפצה ומשלוח לחו"ל.
- מבוא לספרנות תורנית.

היקף הקורס: כ- 400 שעות לימוד.

מועדי הלימוד: פעמיים בשבוע במשך שנה ורבע.

תנאי קבלה: מבחן כניסה, ראיון אישי וועדת קבלה.
רקע תורני מובהק (לפחות 8 שנות לימוד ישיבתי, בישיבה קטנה/ גדולה/ כולל), בקיאות בלשון התלמודית והמקראית, ידע נרחב בספרי התנ"ך התלמוד ומפרשיהם, שליטה בשפה העברית ברמה גבוהה הן בעברית מקראית (לשה"ק), הן בעברית תקנית וכן בשפה הארמית.
עדיפות לבעלי ידע בסיסי ביישומי מחשב (אופיס) וידע בסיסי באנגלית.

כישורים נדרשים:

עקביות ושיטתיות, סדר ודיוק, שימת לב לפרטים, חוש אסתטי, ראייה תקינה, כושר שיפוט והבחנה, אי מעורבות, אמינות, אחריות, סבלנות, התמדה, עדינות, אדיבות ו"כבוד" כלפי הטקסט, חבנת הנקרא, כושר ביטוי וניסוח בכתב בשפה העברית, רצוי כשרון לשפות, אוצר מילים עשיר, יכולת הפשטה מילולית ותמצות, יכולת הקבלה בין מילים, הסקה מילולית, יכולת בלשנות, גמישות מחשבתית, אינטואיציה.

תעודה: לעומדים בהצלחה בכל דרישות הקורס תוענק תעודת גמר מטעם "לומדה".

סביבת עבודה: במכוני ספרים והוצאות לאור, או כעצמאיים.

אפשרויות מימון: קרן מלגות למתאימים, קרן הלוואות.

הערות:

1. מכון "לומדה" שומר לעצמו את הזכות לשנות את תכנית הלימודים בהתאם לאילוצים השונים ודרישות שוק העבודה.
2. מעבדת המחשבים עם התוכנות השונות תועמד לרשות התלמידים בזמנים ייעודיים, מעבר לשעות ההוראה, ע"מ לאפשר תרגול של החומר הנלמד בשיעורים.
3. סיום לימודי תוכנית יתגו בהצלחה יזכה בהנחה משמעותית ברכישת התוכנה.

• מאגרי מידע תורניים

- ✓ התפתחותם של אוצרות כתבי היד.
- ✓ מאגרי מידע קיימים לכתבי יד: תצלומי כתבי יד, דיגיטיזציה, כרסנות, גניזות וכד'.
- ✓ איתור ספרים ומאמרים בספריות השונות.
- ✓ מאגרי מידע אלקטרוניים תורניים (סוגים, השלכות, שימוש יעיל, OCR).
- ✓ מאגרים תורניים ואתרים / פורומים מקצועיים ברשת, עבודה עם מנועי חיפוש.
- ✓ מבט על מחקרים תורניים שפורסמו בכתבי עת שונים.

• סדנאות עריכה מעשיות בתחום התורני, פרויקט גמר

ב. עריכה טכנית - סדר ועימוד ממוחשב (הוצאה לאור אלקטרונית)

- שיקולים ברכישת מחשב, היכרות עם מבנה המחשב ועם מערכת ההפעלה (Windows), תחזוקה נכונה של החומרה והתוכנה.
- מעבד תמלילים Word, שימוש מתקדם ב Words עבור מעמדים (Macro), השוואת קבצים, מפתח אוטומטי, סוגי תצוגה, קישורים, גרסאות שונות, שילוב קבצי קול, שימוש בסימונים מיוחדים, שימוש בצבעים, סידור חכם של החומר, הקלדה עיוורת, דוא"ל.
- מבוא לסדר ועימוד, הכנת הקבצים לעימוד, סריקות ותיקוני צבע.
- סדר ועימוד בתוכנת "תג" הישראלית- המיוחדת לעריכת ספרי קודש המאפשרת עימוד "רב טקסט" לשילוב טקסטים שונים בעמוד אחד, והמתאימה במיוחד לשימוש בניקוד וטעמים.
- עימוד ועריכה ממוחשבת בתוכנת Indesign של חברת Adobe לעיצוב מלל, המיוחדת לשילוב תמונות ולעיטורים מעוצבים גרפית. היכרות עם מודולים מיוחדים התואמים לתוכנת Indesign אשר פותחו כתשלמה לדרישות יחודיות.
- שימוש בסקריפטים מיוחדים ליעול העבודה ולשילוב בין התוכנות.
- עיצוב טיפוגרפי (עיצוב טקסט), עיצוב פונטים, עיצוב גרפי, עיצוב עטיפה, סגנונות עימוד והתאמתם למטרות התורניות השונות.
- הבאה לדפוס (שיטות הדפסה, סוגי מדפסות, חומרי גלם, סוגי נייר, גדלים, סוגי צבעים, הפרדות צבעים, תנחות. קדם דפוס: סגירת והכנת הקובץ לדפוס, סוגי פורמטים, סגירה ל-PRN, הכנת קבצי PDF וכד'. הדפסות מיוחדות: הטבעות והבלטות וכד', כריכות, טיפול בבעיות מצויות ובלתי מצויות).
- פרויקט גמר המשלב בתוכו שימוש בשתי התוכנות: תג ואינדיזיין.